

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

POMORSKI PROGRAM
EDUKACJI MORSKIEJ

Partnerzy projektu:

Autorzy programu:

Małgorzata Bukowska
Piotr Kukowski
Ewelina Lulińska-Kuklik
Joanna Pawlak
Iwona Pomian
Ewa Maria Tuz

Redakcja:

Jacek Foromański

Skład i łamanie:

Sławomir Rawicz

Gdańsk, 2012

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
1. Geneza i koncepcja programu	4
2. Cele edukacyjne i zakładane efekty realizacji programu.....	7
3. Treści kształcenia i procedury osiągania celów	9
3.1 Dodatkowe zajęcia pozalekcyjne prowadzone metodą projektu	9
3.2 Wyjazdowe warsztaty edukacyjne	13
3.3 Praktyczne zajęcia żeglarskie	15
3.4 Edukacyjno-żeglarskie pikniki naukowe.....	17
3.5 Obozy żeglarskie.....	18
4. Przygotowanie dydaktyczne nauczycieli	24
5. Ewaluacja	24
Literatura pomocnicza	26
Załączniki	27-39

WSTĘP

Projekt edukacyjny *Pomorskie – dobry kurs na edukację. Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w regionie poprzez edukację morską*, realizowany pod hasłem *Złap wiatr w pomorskie żagle wiedzy*, to propozycja skierowana do pomorskich szkół podstawowych. Celem projektu jest przede wszystkim rozwój kompetencji kluczowych uczniów. Działania proponowane w ramach projektu dotyczą tematyki morskiej oraz żeglarstwa, odwołują się tym samym do bogatej tradycji morskiej w regionie. Założeniem projektu jest powiązanie wiedzy i umiejętności zdobywanymi w szkole z umiejętnościami rozwijanymi w trakcie zajęć praktycznych na wodzie. Przez cały rok szkolny uczniowie pod opieką nauczyciela zgłębiają wybrane zagadnienia dotyczące tematyki morskiej, gromadzą i szeregują wiedzę na dany temat, aby na koniec przedstawić ją w wybranej przez siebie, atrakcyjnej formie. W ten sposób powstaną strony internetowe, prezentacje multimedialne, a być może nawet gazety czy przedstawienia teatralne. W ciągu tego roku odbywać się będą również jednodniowe praktyczne zajęcia na wodzie, które pozwolą uczniom skonfrontować zebraną wiedzę z rzeczywistością, pomogą przygotować się do zbierania informacji, mogą też stanowić ukoronowanie pracy nad projektem. Zajęcia te będą się odbywać od września do października i od kwietnia do czerwca na najbliższych szkołach akwenach, w miejscach przystosowanych do prowadzenia tego typu zajęć.

W ramach projektu będą organizowane także żeglarskie pikniki naukowe, a dla 10% wyróżnionych uczestników przygotowano obozy żeglarskie, które odbędą się w czasie letnich wakacji. Integralną częścią projektu będzie szkolenie nauczycieli z teorii i praktyki żeglarstwa, służące zdobyciu wiedzy niezbędnej do pracy z młodzieżą.

Przedsięwzięcie, którego pomysłodawcą jest Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, jest realizowane w partnerstwie z Fundacją Navigare Mateusza Kusznierewicza oraz Ligą Morską i Rzeczną. Projekt będzie realizowany przez dwa lata szkolne 2012/2013 i 2013/2014, a objętych nim zostanie co najmniej 10 tys. uczniów z minimum 200 szkół podstawowych z obszaru województwa pomorskiego.

SŁOWNICZEK:

Edukacja morska – obejmuje całość przedsięwzięć zmierzających do kształtowania świadomości morskiej społeczności oraz wykorzystanie form styczności człowieka z morzem do kształtowania pożądanych osobowości.¹

Kompetencje kluczowe – w niniejszym dokumencie rozumiane są jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, które są potrzebne każdej osobie do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia (zgodnie z zapisami Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 2006/962/WE).²

Wyjazdowe warsztaty edukacyjne – zajęcia dla uczniów, podczas których prowadzone będą działania rozwijające wyobraźnię, poszerzające horyzonty poznawcze, uczące twórczego wykorzystania posiadanej wiedzy, stwarzające nieograniczone możliwości do aktywnego działania. Warsztaty edukacyjne stanowią podbudowę pod procesy myślowe wpływające na rozwój kompetencji kluczowych.

Praktyczne zajęcia żeglarskie – jednodniowe zajęcia warsztatowe prowadzone przez wykwalifikowaną kadrę bezpośrednio na wodzie.

Edukacyjno-żeglarskie pikniki naukowe – plenerowe imprezy promujące rozwój zainteresowań uczniów edukacją morską i rozwojem kompetencji kluczowych, aktywizujące społeczności lokalne w działaniach związanych z tematyką morską.

Obozy żeglarskie – 8-dniowe obozy wakacyjne, będące nagrodą dla autorów najlepszych prac zrealizowanych w ramach zajęć szkolnych prowadzonych metodą projektu.

¹ <http://www.publikacje.edu.pl/publikacje.php?nr=3263>

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:PL:PDF>

1. GENEZA I KONCEPCJA PROGRAMU

Obcowanie z ludźmi jest równie wielką sztuką jak obcowanie ze statkami.

I ludzie, i statki żyją w niestałym żywiole, podlegają subtelny i potężnym wpływom.

I pragną, aby raczej zrozumieć ich zasługi, niż się poznać na błędach.

Joseph Conrad

Województwo pomorskie już od kilku lat intensywnie angażuje się w rozwój turystyki wodnej opartej między innymi na szlakach wodnych Zalewu Wiślanego, wodach Morza Bałtyckiego oraz Międzynarodowej Drogi Wodnej E 70. W ramach tych działań opracowano znaczną liczbę dokumentów strategicznych, których celem było wzmocnienie gospodarcze regionu poprzez rozwój turystyki na drogach wodnych i w ich otoczeniu.

Obecnie jednym z głównych wyzwań stojących przed województwem pomorskim jest wykreowanie nowego programu edukacji morskiej skierowanej do uczniów szkół podstawowych, który powinien w perspektywie kilkunastu lat przywrócić w społeczeństwie świadomość znaczenia gospodarki wodnej dla zrównoważonego rozwoju województwa. W trakcie jego realizacji nieodzowna będzie współpraca ze środowiskiem nauczycieli, jednostkami samorządów terytorialnych i Pomorskim Kuratorium Oświaty.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku, dzięki odpowiednio prowadzonej edukacji w szkołach, Rzeczpospolita była w stanie na niebywałą skalę rozwinąć świadomość obronno-morską – głównie w oparciu o ideę floty wojennej. Wzbudzony w ten sposób ogromny szacunek Polaków do morza wykorzystano ponadto do rozwoju gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej. Dzięki silnemu oddziaływaniu edukacji morskiej na młodzież i dorosłych w okresie II Rzeczypospolitej, przygotowane zostały kadry zdolne do odbudowy polskiej gospodarki morskiej w czasach powojennych. Przez pewien czas po zakończeniu wojny kładziono bardzo silny nacisk na różne formy edukacji obronnej i morskiej, co dało znakomity efekt i przyczyniło się do rozwoju floty handlowej, rybackiej i przemysłu stocznioowego. W szkołach starano się również wracać do sprawdzonych, przedwojennych form edukacji morskiej, co było jednak trudne ze względu na częste – motywowane politycznie – ingerencje władz różnych szczebli w tę działalność wychowawczą.

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku nastąpiło załamanie się edukacji morskiej. Pojawiły się co prawda wyspecjalizowane czasopisma o charakterze morskim lub tematyce związanej z morzem, były one jednak adresowane do wąskich, specjalistycznych grup czytelników i raczej nieprzydatne dla tych, którzy pragnęli zajmować się edukacją morską w szkołach. Jednocześnie dało się odczuć brak poradników, pism i innych materiałów mogących służyć pomocą w procesie edukacji morskiej, a te, które wydano wcześniej, stały się już mocno przestarzałe.³

Zaniedbania mogą być jednak nadrobione poprzez utworzenie nowoczesnych systemów edukacji morskiej. Jest mało prawdopodobne, aby te, które istniały w przeszłości, mogły sprawdzać się obecnie – przede wszystkim ze względu na ich przestarzały model. Systemy edukacji morskiej należy tworzyć praktycznie od nowa, wykorzystując najlepsze praktyki stosowane w innych krajach, a także w innych regionach Polski. Tym bardziej, że obecnie turystyka, rekreacja i sporty wodne otwierają szczególne perspektywy rozwojowe przed morskimi szlakami i innymi akwenami wodnymi. Wciąż pojawiają się i szybko rozwijają nowe dziedziny sportu i turystyki, innowacyjne pomysły przenoszenia życia na wodę, takie jak: kajakarstwo, żeglarstwo, surfing, jachting długookresowy, podróże globtroterskie z wykorzystaniem jachtów i łodzi oraz statków – apartamentowych, hotelowych, mieszkalnych, a także tzw. hausebotów, tj. łodzi jachtowo-motorowo-żaglowych przystosowanych do długich wędrówek turystyczno-wypoczynkowych wzdłuż planowo lub spontanicznie tworzonych szlaków turystycznych.

Niniejszy program edukacji morskiej skierowany jest do uczniów klas piątych szkoły podstawowej. Został napisany tak, by sprostać oczekiwaniom uczniów i nauczycieli oraz spełnić wymogi nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23.12.2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17).⁴ Program edukacji morskiej integruje wiedzę z wielu przedmiotów, proponując całościowe postrzeganie przedstawionej problematyki. Niniejszy program wyróżnia się wśród innych programów nauczania w szkole podstawowej nowatorskim ujęciem wybranych zagadnień. Cele kształcenia i wychowania przedstawione zostały w postaci wyma-

³ sewe.org.pl/attachments/File/Edukacja_morska1.doc

⁴ <http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/ksztalcenie-ogolne/podstawa-programowa>

gań edukacyjnych, zapisanych językiem efektów kształcenia, co jest zgodne z ideą europejskich ram kwalifikacji i wpisuje się w sposób prezentowania wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa na II etapie edukacyjnym, przyjętych we wzmiankowanej podstawie programowej.

Program *Pomorskie – dobry kurs na edukację. Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w regionie poprzez edukację morską*, realizowany pod hasłem *Złap wiatr w pomorskie żagle wiedzy*, obejmuje całość przedsięwzięć zmierzających do kształtowania świadomości morskiej uczniów oraz do wykorzystania form styczności człowieka z morzem w celu kształtowania pożądanych cech osobowości.

Spośród wielu definicji wychowania morskiego szczególnie przydatna wydaje się definicja J. Malczewskiego,⁵ który uznał, że „przez wychowanie morskie dzieci i młodzieży należy rozumieć tę część procesu dydaktyczno-wychowawczego, która jest ukierunkowana na rozwijanie wiadomości i umiejętności z zakresu problematyki morskiej, na kształtowanie postawy gwarantującej właściwą aktywność w tworzeniu kultury materialnej i duchowej społeczeństwa oraz na zrozumieniu dorobku w tej dziedzinie”. W myśl tej definicji edukacja morska to nie wyizolowana całość, lecz składowa wielu zadań edukacyjnych.

Nadrzędnym zadaniem wychowawczym jest pokazane uczniom alternatywnych metod spędzania czasu, otwarcia ich na nowe dziedziny wiedzy i obszary umiejętności, a także nieznane aspekty życia. Zadania wychowawcze są oparte na zasadach etyki. Solidarność, przyjaźń, odpowiedzialność, odwaga, tolerancja, szacunek dla drugiego człowieka – to wartości, które stanowić będą kodeks obowiązujący podczas zajęć pozalekcyjnych, warsztatów edukacyjnych, rejsu oraz obozu żeglarskiego i staną się kręgosłupem moralnym uczniów w ich późniejszym życiu.

Specyfika zadań dydaktycznych umożliwi zdobywanie wiedzy w sposób praktyczny dzięki kształtowaniu umiejętności obcowania z wodą, twórczego rozwiązywaniu problemów, czy też popularyzacji czytelnictwa i udziałowi w imprezach masowych. W ten sposób uczniowie nabędą wiedzę i umiejętności nie tylko poprzez intelekt, ale również przy udziale wyobraźni, doznań zmysłowych oraz świata uczuć.

Treści kształcenia niniejszego programu ściśle wiążą się z życiem i pracą na morzu. Uczniowie podczas warsztatów edukacyjnych oraz żeglugi będą mieli możliwość prowadzenia różnorodnych obserwacji – fizycznych, biologicznych, meteorologicznych, archeologicznych itp. – w sposób prostszy i ciekawszy niż w szkolnych ławkach. Część zajęć realizowana będzie w ośrodkach edukacji pozaformalnej, w których nauka odbywa się przez doświadczanie i praktykę, w zgodzie z zasadą: Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż mi, a zapamiętam. Pozwól mi wziąć udział, a zrozumieć. Podczas warsztatów odbędą się m.in. zajęcia dotyczące innych kultur nadbałtyckich, których celem będzie nauka tolerancji i akceptacji wobec ludzi wyznających różne religie i żyjących w odmiennych realiach kulturowych i przyrodniczych.

W ramach realizacji programu zostaną zorganizowane jednodniowe zajęcia żeglarskie w dostosowanych do tego miejscach – licznych na Pomorzu ośrodkach szkoleniowych, klubach żeglarskich, marinach. Stała współpraca z tymi miejscami pozwoli również na ich promocję, dzięki czemu będą one mogły stać się popularnymi miejscami rozwoju i propagowania wodnych aktywności. Zapoznanie uczniów z dostępnymi w najbliższej okolicy możliwościami aktywnego, a zarazem ciekawego spędzania wolnego czasu, pozwoli wzmocnić poczucie tożsamości regionalnej młodych ludzi.

Zajęcia pozalekcyjne to interdyscyplinarne zajęcia prowadzone metodą projektu edukacyjnego. Ich celem jest rozwijanie u uczniów wiedzy, umiejętności i postaw, składających się na następujące kompetencje kluczowe:

- a) porozumiewanie się w języku ojczystym oraz w językach obcych,
- b) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- c) kompetencje informatyczne,
- d) umiejętność uczenia się,
- e) kompetencje społeczne i obywatelskie,
- f) inicjatywność i przedsiębiorczość,
- g) świadomość i ekspresja kulturalna.

⁵ <http://www.publikacje.edu.pl/publikacje.php?nr=3263>

Szczególny nacisk położony jest na praktyczne stosowanie nabywanych i rozwijanych umiejętności w kontekście ponadprzedmiotowym oraz kształtowanie pozytywnej postawy uczniów dotyczącej aktywności, kreatywności i samodzielności w pracy nad własnym rozwojem. Przyjęta formuła zajęć pozalekcyjnych pozwala na uwzględnienie różnorodności zainteresowań i zdolności uczniów, sprzyja lepszemu poznawaniu i rozumieniu siebie oraz otaczającego świata. Zajęcia wspomagają realizację celów kształcenia ogólnego w szkole podstawowej.

Niniejszy program edukacji morskiej może być modyfikowany stosownie do uwarunkowań konkretnej szkoły lub klasy. Jego założeniem jest rozwój zainteresowań ucznia, wszechstronne kształcenie i doskonalenie jego kompetencji, w tym przede wszystkim umiejętności stosowania wiedzy w praktyce oraz kreatywnego myślenia. Nadrzędnym celem programu jest przygotowanie ucznia do dalszej edukacji i kształcenia ustawicznego – edukacji permanentnej, uczenia się przez całe życie, na miarę wymogów współczesnego świata.

Program edukacji morskiej powinien w perspektywie kilkunastu lat przywrócić w społeczeństwie województwa pomorskiego świadomość tradycji morskich oraz przekazać młodzieży podstawową wiedzę i umiejętności związane z turystyką i gospodarką morską. W celu wykorzystania możliwości, jakie dla naszego kraju wynikają z dostępu do morza, wskazane jest rozwijanie gospodarki morskiej z jednoczesnym upowszechnianiem wiedzy o morzu. Dla uczniów najbardziej atrakcyjny jest bezpośredni kontakt z morzem, zarówno w ramach tradycyjnych zajęć edukacyjnych, jak i pozalekcyjnych oraz pozaszkolnych form kształcenia. Należy dążyć to tego, aby wykształcić społeczeństwo znające zagadnienia morza i żyjące problematyką morską, rozumiejące znaczenie dostępu do Bałtyku i korzyści płynące z czystych i zagospodarowanych wód naszego morza. Jest to zadanie szczególnie istotne w odniesieniu do młodych mieszkańców województwa pomorskiego.

2. CELE EDUKACYJNE I ZAKŁADANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Cel główny:

Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów województwa pomorskiego poprzez realizację programów rozwojowych kształtujących kompetencje kluczowe w obszarze regionalnej edukacji morskiej.

Cele szczegółowe:

1. Kształtowanie świadomości morskiej uczniów.

Uczeń kończący swój udział w programie:

- zna podstawowe informacje o morzu i żeglarstwie,
- umie bezpiecznie zachowywać się na wodzie,
- zna tradycje morskie, obrzędy oraz etykietę żeglarską,
- zna morskie dziedzictwo kulturowe Pomorza, ma świadomość specyfiki regionu,
- szanuje morze oraz pracę ludzi morza,
- jest zainteresowany rozwijaniem pasji związanych z morzem.

2. Kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych.

a) W zakresie porozumiewania się w języku ojczystym (oraz w językach obcych).

Uczeń kończący swój udział w programie:

- zna podstawowe słownictwo specjalistyczne stosowane w żeglarstwie,
- porozumiewa się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach komunikacyjnych,
- samodzielnie poszukuje, gromadzi i przetwarza informacje,
- formułuje i wyraża własne argumenty w mowie i piśmie w przekonujący sposób, odpowiednio do kontekstu,
- wykazuje postawę otwartości i szacunku w kontaktach z innymi ludźmi, jest gotowy do konstruktywnego dialogu.

b) W zakresie kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych.

Uczeń kończący swój udział w programie:

- stosuje główne zasady i procesy matematyczne w typowych sytuacjach żeglarskich,
- myśli logicznie i analitycznie,
- posługuje się podstawowymi narzędziami i urządzeniami technicznymi wykorzystywanymi w żeglarstwie,
- wykorzystuje proste dane naukowe do osiągnięcia celu, podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów,
- wyjaśnia podstawowe zjawiska i elementy przyrody w kontekście tematyki morskiej,
- jest ciekawy świata, chętnie szuka przyczyn obserwowanych zjawisk.

c) W zakresie kompetencji informatycznych.

Uczeń kończący swój udział w programie:

- poszukuje, gromadzi, przetwarza i wykorzystuje informacje dotyczące tematyki morskiej,
- umiejętnie korzysta z Internetu oraz z narzędzi do tworzenia i prezentowania informacji,
- jest krytyczny i refleksyjny, odpowiedzialnie wykorzystuje media interaktywne w procesie uczenia się.

d) W zakresie umiejętności uczenia się.

Uczeń kończący swój udział w programie:

- zna i rozumie silne oraz słabe strony własnych umiejętności,
- dociera do nowej wiedzy i zdobywa nowe umiejętności, przetwarza i przyswaja je,
- umie koncentrować się na zadaniu, jest zdyscyplinowany i wytrwały w realizacji celów długoterminowych,
- czerpie korzyści z różnorodności grupy oraz dzieli się nabytą wiedzą i umiejętnościami,
- organizuje własny proces uczenia się, oceniania swojej pracy oraz w razie potrzeby szuka rady, informacji i wsparcia,
- jest nastawiony na rozwiązywanie problemów, umie pokonywać przeszkody, chętnie się uczy,
- jest zmotywowany i wierzy we własne możliwości w uczeniu się i osiągnięciu sukcesów.

e) W zakresie kompetencji społecznych i obywatelskich.

Uczeń kończący swój udział w programie:

- ma świadomość korzystnego wpływu aktywności fizycznej na zdrowie człowieka,
- konstruktywnie porozumiewa się w grupie, wyraża i rozumie różne punkty widzenia w duchu wzajemnego szacunku, tolerancji, empatii i asertywności, współpracuje oraz osiąga kompromis,
- radzi sobie ze stresem i frustracją, wyraża je w sposób konstruktywny,
- jest obowiązkowy,
- ma poczucie własnej tożsamości.

f) W zakresie inicjatywności i przedsiębiorczości.

Uczeń kończący swój udział w programie:

- planuje przedsięwzięcia i prowadzi je dla osiągnięcia zamierzonych celów,
- organizuje pracę indywidualną oraz współpracę w zespole,
- jest aktywny, wykazuje się kreatywnością i determinacją w realizowaniu założonych celów.

g) W zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Uczeń kończący swój udział w programie:

- zna i szanuje dziedzictwo morskie i rzeczne regionu,
- jest kreatywny, wyraża myśli, doświadczenia i emocje poprzez różne środki ekspresji (np. sztuki wizualne, teatr).

3. TREŚCI KSZTAŁCENIA I PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Niniejszy program zakłada, że proces kształtowania świadomości morskiej uczniów oraz rozwijanie ich kompetencji kluczowych odbywać się będzie poprzez realizację szeregu wzajemnie przenikających się czynności poznawczych i praktycznych, zorganizowanych wokół wybranych treści morskich w ramach kilku różnych rodzajów zajęć.

Zadaniem nauczyciela jako organizatora procesu dydaktycznego jest stworzenie jak najlepszych warunków do rozwijania kompetencji kluczowych ucznia - wiedzy, umiejętności i postaw potrzebnych do samorealizacji i rozwoju osobistego, przydatnych na dalszych etapach kształcenia. Należy pamiętać, iż na proces uczenia się wpływa m.in. osobowość ucznia, jego dojrzałość, inteligencja, preferencje sensoryczne, wcześniejsza wiedza i posiadane umiejętności, motywacja oraz środowisko, w którym przebywa. Istotnym czynnikiem sprzyjającym uczeniu się jest zaangażowanie ucznia, wzbudzenie w nim pozytywnych emocji w stosunku do poruszanych zagadnień i podejmowanych działań. Ponieważ niniejszy program w swoich założeniach służyć ma aktywizowaniu ucznia do jak największej samodzielności, metody podające należy wykorzystywać w jak najmniejszym stopniu. Proponuje się, aby podczas zajęć stosować różnorodne metody samodzielnego zdobywania wiedzy przez uczniów, pobudzające aktywność intelektualną i poznawczo-praktyczną (m.in. metoda projektu edukacyjnego, metody problemowe i praktyczne). Zaleca się również stosowanie zróżnicowanych form organizacyjnych pracy uczniów: pracę indywidualną, w parach, zbiorową oraz grupową, z przewagą tej ostatniej.

Realizacji celów programu sprzyja korzystanie z różnorodnych źródeł informacji. Zalecane jest również wykorzystywanie technik komputerowych do komunikacji oraz pozyskiwania, przetwarzania i prezentowania informacji. W procesie uzyskiwania danych zarówno uczniowie, jak i nauczyciele powinni zwracać szczególną uwagę na wiarygodność źródła, z którego one pochodzą.

3.1 DODATKOWE ZAJĘCIA POZALEKCYJNE PROWADZONE METODĄ PROJEKTU

Celem dodatkowych zajęć pozalekcyjnych jest rozwój u uczniów, wymienionych w rozdziale 2, kompetencji kluczowych w oparciu o treści edukacji morskiej, pogrupowane w pięć obszarów tematycznych przedstawionych na kolejnych stronach. Dopełnieniem tych zajęć będą wyjazdowe warsztaty edukacyjne, praktyczne zajęcia żeglarskie oraz edukacyjno-żeglarskie pikniki naukowe.

Dodatkowe zajęcia pozalekcyjne prowadzone będą metodą projektu. Projekt edukacyjny to długoterminowe działanie polegające na rozwiązaniu złożonego zadania problemowego, realizowane przez zespół uczniów pod opieką nauczyciela. Jest to działanie wieloetapowe, na które składa się:

a) planowanie

- wybór obszaru tematycznego projektu,
- ustalenie kwestii organizacyjnych (termin realizacji, sposób monitorowania postępów, forma prezentacji wyników, kryteria oceny itp.),
- doprecyzowanie tematu / sformułowanie pytania badawczego oraz uszczegółowienie celów projektu,
- opracowanie harmonogramu działań, uzgodnienie podziału obowiązków,

b) realizacja

- gromadzenie materiału (poszukiwanie informacji, przeprowadzenie badania itp.),
- opracowanie zgromadzonego materiału (w tym analiza i selekcja),

c) publiczna prezentacja efektów pracy zespołu,

d) ocena projektu (przebiegu procesu oraz rezultatów pracy).

Projekt powinien:

- dotyczyć rzeczywistego problemu, istniejącego (lub mogącego zaistnieć) w świecie pozaszkolnym, pozwalającego wzbudzić ciekawość poznawczą uczniów,
- stwarzać możliwość uwzględnienia zainteresowań, zdolności i predyspozycji uczniów,

- umożliwiać samodzielne konstruowanie wiedzy przez uczniów w procesie działania oraz uczenia się członków zespołu od siebie nawzajem,
- rozwijać aktywność, samodzielność i odpowiedzialność uczniów,
- być realistyczny – możliwy do wykonania w istniejących warunkach, z wykorzystaniem dostępnych zasobów.

Zadanie postawione przed uczniami powinno wymagać integracji wiedzy z różnych dziedzin, pozyskania informacji z różnych źródeł, dokonania krytycznej analizy i selekcji zgromadzonego materiału, wykorzystania wiedzy teoretycznej w praktyce, zastosowania różnorodnych metod pracy, wysiłku intelektualnego ucznia (na miarę jego możliwości), myślenia logicznego oraz twórczego, a także współpracy w zespole.

W pracy metodą projektu nauczyciel towarzyszy uczniom w procesie uczenia się, czyli tworzy warunki do pracy, dostosowuje zadanie do możliwości uczniów, monitoruje postęp prac, wspiera uczniów, motywuje ich, ale powstrzymuje się od wyręczania czy podawania gotowych rozwiązań, zachęca uczniów do aktywności, samodzielności i refleksyjności.

Przy końcowej ocenie projektu należy:

- stosować kryteria ustalone na początku pracy,
- odnosić się zarówno do uzyskanych efektów, jak i do przebiegu procesu pracy nad projektem (sposobu podziału zadań, wkładu indywidualnego i przebiegu współpracy; zróżnicowania źródeł informacji oraz stosowanych kryteriów selekcji materiału; sposobów radzenia sobie z problemami oraz poziomu samodzielności uczniów),
- udzielać uczniom konstruktywnej informacji zwrotnej,
- wykorzystać różne formy udzielania informacji zwrotnej, w tym samoocenę ucznia i ocenę koleżeńską.

Dodatkowe wskazówki do pracy metodą projektu zawiera **załącznik nr 1**. Pomocnicze materiały dydaktyczne (harmonogram realizacji zadań, kartę oceny współpracy w zespole oraz kryteria oceny końcowej prezentacji wyników projektu) zamieszczono w **załącznikach nr 2-4**.

Na zajęcia pozalekcyjne w ramach programu edukacji morskiej przewiduje się 16 godzin zajęć pozalekcyjnych dla 8-osobowych grup uczniów klas piątych szkół podstawowych. Zaplanowano 8 spotkań po 2 godziny lekcyjne, odbywających się raz w miesiącu lub z inną częstotliwością, stosownie do indywidualnych potrzeb grupy. Nie wyklucza się konsultacji indywidualnych i grupowych uczniów z nauczycielem – zaleca się, aby konsultacje odbywały się z wykorzystaniem technologii komunikacyjnych: poczty elektronicznej, komunikatorów typu skype itp. Wskazane jest, aby uczniowie i nauczyciele zainstalowali bezpłatny serwer zewnętrzny dla komputerów, na których będą pracować. Na ww. serwerze umieszczaliby zebrane materiały, pomysły, zrealizowane zadania. Serwer taki umożliwiłby wszystkim uczniom z grupy zadaniowej oraz nauczycielowi szybki dostęp do zebranych materiałów, sprawną komunikację itp.

W ramach dodatkowych zajęć pozalekcyjnych każda grupa uczniów wybierze jeden spośród pięciu zaproponowanych obszarów tematycznych (Morze Bałtyckie / Mieszkańcy krajów nadbałtyckich / Wisłą do Gdańska / Skarby Bałtyku / Żeglujże, żeglarzu) i w danym roku szkolnym zrealizuje projekt dotyczący tematu mieszczącego się w wybranym obszarze. Wybór tematu projektu powinien być uwarunkowany m.in. zainteresowaniami i umiejętnościami uczniów, możliwą do wykorzystania bazą szkolną oraz rodzajami dostępnych pomocy dydaktycznych. Praca uczniów powinna być samodzielna i polegać na zbieraniu, analizowaniu i selekcjonowaniu informacji z różnych źródeł, a następnie wykorzystaniu zdobytej wiedzy i umiejętności w praktycznym działaniu. Praca uczniów polegać będzie również na dokumentowaniu działań, zaprezentowaniu efektów pracy całego zespołu, a także dokonaniu refleksji nad przebiegiem procesu oraz osiągniętymi rezultatami. Przed rozpoczęciem pracy należy ustalić limit czasu na prezentację wyników projektu, np. 15-20 minut. Zaleca się pozostawienie uczniom swobody w wyborze formy prezentacji (może to być np. scenka, utwór literacki, poster, makieta, podcast i in.).

PRZYKŁADOWE TEMATY PROJEKTÓW W RAMACH ZAPROPONOWANYCH OBSZARÓW:

Lp.	Obszar tematyczny	Przykładowe tematy projektów uczniowskich
1.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> Atrakcje wybrzeża Morza Bałtyckiego Właściwości fizyczne i chemiczne wody morskiej Ochrona wód Bałtyku Korzyści płynące z położenia województwa pomorskiego nad Morzem Bałtyckim
2.	Mieszkańcy krajów nadbałtyckich	<ul style="list-style-type: none"> Hanza dawniej i dziś Tradycyjna kuchnia mieszkańców krajów nadbałtyckich Wyprawa drogą wodną z Gdańska do Wilna Kultura bursztynu
3.	Wisłą do Gdańska	<ul style="list-style-type: none"> Wisła jako szlak wodny Przeszłość i teraźniejszość portu morskiego w Gdańsku Historyczne i nowoczesne statki morskie Praca na morzu
4.	Skarby Bałtyku	<ul style="list-style-type: none"> Fauna i flora Morza Bałtyckiego Ryby bogactwem wód Bałtyku Bogactwa mineralne pozyskiwane z dna Morza Bałtyckiego Wyprawa po skarby ukryte na dnie Bałtyku
5.	Żeglujże, żeglarzu	<ul style="list-style-type: none"> Jacht naszych marzeń Żeglarskie obyczaje Słynni polscy żeglarze i ich osiągnięcia Nasz projekt tygodniowego rejsu po Morzu Bałtyckim

W kolejnej tabeli przedstawione zostały wybrane treści kształcenia, które mogą zostać zrealizowane w ramach poszczególnych obszarów tematycznych, a także przykładowe techniki pracy oraz środki dydaktyczne pomocne w realizacji zaproponowanych treści. Poszczególne grupy uczniów będą realizować odmienne treści szczegółowe (w ramach jednego z pięciu wskazanych obszarów tematycznych), wykorzystując też inne narzędzia, najlepiej dostosowane do wybranego tematu projektu. Zadaniem nauczyciela – opiekuna grupy – jest czuwanie nad tym, aby realizacja każdego projektu przyczyniała się do kształtowania świadomości morskiej uczniów oraz stwarzała możliwość rozwijania umiejętności kluczowych w zakresie: porozumiewania się w języku ojczystym (oraz – jeżeli to możliwe – w językach obcych), kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych, kompetencji informatycznych, umiejętności uczenia się, kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.

Lp.	Obszar tematyczny	Przykładowe treści kształcenia (zapisane językiem efektów)	Przykładowe strategie i techniki pracy	Przykładowe środki dydaktyczne
1.	Morze Bałtyckie	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy fizyczno-geograficzne Morza Bałtyckiego, • ocenia stan czystości wód Bałtyku oraz wyjaśnia przyczyny zanieczyszczeń, • wykazuje znaczenie Morza Bałtyckiego dla rozwoju Pomorza, i in. 	Strategie: <ul style="list-style-type: none"> • uczenie się poprzez samodzielne dochodzenie do wiedzy, • uczenie się poprzez działanie, • uczenie się przez przeżywanie, i in. 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa Morza Bałtyckiego, • pocztówki z państw basenu Morza Bałtyckiego, • film edukacyjny prezentujący obróbkę bursztynu, • nagranie audio (szanty), • testy do badania właściwości wody morskiej, • album malarstwa marynistycznego, • leksykon biologiczny, • encyklopedia powszechna, • komputer z dostępem do Internetu, • aparat fotograficzny, i in.
2.	Mieszkańcy krajów nadbałtyckich	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia specyfikę tradycyjnej kuchni mieszkańców krajów nadbałtyckich, • projektuje trasę wycieczki szlakiem wodnym z Gdańska do Wilna, • wyjaśnia przyczyny zainteresowania bursztynem i jego rolę w społecznościach nadbałtyckich, i in. 	Techniki: <ul style="list-style-type: none"> • burza mózgów, • mapa mentalna, • dyskusja, • studium przypadku, • kula śnieżna, • 6 kapeluszy myślowych de Bono, • gwiazda skojarzeń, • piramida priorytetów, • odgrywanie ról, • gra dydaktyczna, • doświadczenie przyrodnicze, • obserwacja, • wywiad, • analiza ilustracji, • praca z mapą, • praca z tekstem źródłowym, i in. 	
3.	Wisłą do Gdańska	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie szlaku wodnego Wisły dawniej i dziś, • opisuje budowle portowe w dawnym porcie (np. żuraw, spichlerze) oraz nowoczesne urządzenia portowe, • przedstawia specyfikę pracy kapitana statku morskiego, i in. 		
4.	Skarby Bałtyku	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje organizmy żywe Bałtyku, • opisuje technikę pozyskiwania ropy naftowej z szelfu Bałtyku, • wyjaśnia znaczenie archeologii morskiej, i in. 		
5.	Żeglujże, żeglarzu	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje podstawowe typy żaglowców, • prezentuje wybrane obrzędy żeglarskie, • formułuje kodeks zasad bezpieczeństwa na wodzie, i in. 		

3.2 WYJAZDOWE WARSZTATY EDUKACYJNE

Realizacja warsztatów edukacyjnych nastąpi poza systemem klasowo-lekcyjnym – będą się one odbywać w ośrodkach nieformalnej edukacji, takich jak muzea, parki tematyczne itp. Wyjazdy realizowane będą w grupach 20-osobowych; przewidywane jest jedno spotkanie dla grupy. Treści kształcenia realizowane podczas warsztatów wpisują się w 5 obszarów tematycznych, w ramach których odbywają się dodatkowe zajęcia pozalekcyjne, stanowiąc ich dopełnienie. Wizyty w interesujących, nowoczesnych ośrodkach w znacznym stopniu przyczynią się do uatrakcyjnienia oferty edukacyjnej programu. Możliwość pracy warsztatowej z wykorzystaniem specjalistycznego sprzętu i materiałów, pod kierunkiem specjalistów z różnych dziedzin związanych z morzem, wpłynie pozytywnie na rozwój kompetencji kluczowych uczniów, a także przyczyni się do budowania tożsamości regionalnej i makroregionalnej uczestników oraz do zmniejszenia barier rozwojowych wynikających ze statusu i miejsca zamieszkania uczniów.

Warsztaty edukacyjne zakładają aktywny udział uczestników przy zminimalizowaniu tradycyjnych, podawczych sposobów przekazywania wiedzy. Głównymi zaletami pracy warsztatowej, decydującymi o jej skuteczności, są:

- uczenie przez doświadczenie,
- wytworzenie osobistego zaangażowania,
- możliwość konfrontowania własnych doświadczeń każdego z uczniów z praktyką i doświadczeniami innych.

W czasie zajęć wykorzystywane będą przede wszystkim poniższe metody i techniki pracy:

- ćwiczenia praktyczne,
- pokazy,
- gry dydaktyczne,
- symulacje,
- miniwykłady wspierane prezentacją.

Głównym założeniem warsztatów edukacyjnych jest stworzenie sytuacji umożliwiającej uczniom samodzielne zdobywanie wiedzy oraz aktywizacja grupy do eksperymentowania, wnioskowania, zadawania pytań itp. Jednym z zakładanych efektów udziału uczniów w tym rodzaju zajęć jest wzrost ich zainteresowania tematyką morską i motywacji do dalszego rozwijania swojej wiedzy oraz umiejętności w ramach tego obszaru tematycznego. Praca warsztatowa ma również służyć rozwijaniu kompetencji komunikacyjnych, umiejętności współpracy, a także integracji zespołu.

Udział w wyjazdowych warsztatach edukacyjnych stwarza możliwość rozwijania umiejętności kluczowych uczniów w zakresie: porozumiewania się w języku ojczystym, kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych, umiejętności uczenia się, kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.

Lp.	Obszar tematyczny	Treści kształcenia (zapisane językiem efektów)	Miejsce realizacji warsztatów
1.	Morze Bałtyckie	<p><i>a) Geografia i biologia Morza Bałtyckiego</i></p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia warunki przyrodnicze Morza Bałtyckiego, • zna zagrożenia dla życia w Morzu Bałtyckim, • rozpoznaje przedstawicieli organizmów żywych Morza Bałtyckiego na podstawie obserwacji mikroskopowych i bezpośrednich, • charakteryzuje właściwości chemiczne wody morskiej na podstawie badań laboratoryjnych próbek wody morskiej, • omawia pochodzenie Morza Bałtyckiego. <p><i>b) Co kryje atmosfera</i></p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia skład i budowę atmosfery, • charakteryzuje zjawiska atmosferyczne, • opisuje pogodę i jej prognozowanie, • wyjaśnia uwarunkowania powstawania efektu cieplarnianego i kwaśnych deszczy. 	Akwarium Gdyńskiego Morskiego Instytutu Rybackiego.
2.	Mieszkańcy krajów nadbałtyckich	<p><i>Dziedzictwo kulturowe mieszkańców krajów nadbałtyckich</i></p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia grupy narodowościowe i językowe krajów nadbałtyckich, • przedstawia uwarunkowania osadnictwa nad Morzem Bałtyckim, • omawia znaczenie handlu w dawnych czasach i jego wpływu na dorobek kulturowy, • wykazuje znaczenie bursztynu w rozwoju regionów nadbałtyckich, • przedstawia znaczenie ryb w diecie mieszkańców krajów nadbałtyckich, • omawia znaczenie współpracy międzynarodowej dla rozwoju Pomorza. 	Międzynarodowy Bałtycki Park Kulturowy w Pruszcze Gdańskim.
3.	Wisłą do Gdańska	<p><i>W porcie rzecznym i morskim</i></p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje typy statków, • opisuje budowę statku, • omawia materiały stosowane do budowy statków, • porównuje kształty różnych kadłubów, • wyjaśnia uwarunkowania oporu ruchu w wodzie, • wyjaśnia zasadę działania dźwigu portowego, • rozróżnia budowle i urządzenia portowe. 	Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku – Ośrodek Kultury Morskiej.

4.	Skarby Bałtyku	<p>a) <i>Nurkowanie / Właściwości środowiska wodnego</i></p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje wyposażenie nurka i płetwonurka, • demonstruje działanie prawa Archimedesesa, • ocenia wpływ głębokości na organizm ludzki. <p>b) <i>Podwodne badania archeologiczne w praktyce</i></p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia metody lokalizacji przeszkód dennych, • opisuje skarby dna Bałtyku: wraki statków, • przedstawia pozostałości osadnictwa od epoki kamienia do czasów współczesnych. 	Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku – Ośrodek Kultury Morskiej.
5.	Żeglujże, żeglarzu	<p><i>Stal i jako budulec statków i jachtów</i></p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje strukturę i skład chemiczny drewna, • porównuje drewno świeże i zabytkowe, • przedstawia przebieg procesu konserwacji drewna, • ocenia efekty konserwacji na przykładzie zakonserwowanych obiektów, • omawia właściwości fizyczne i chemiczne metali i ich stopów, • opisuje oddziaływanie wody morskiej na przedmioty, • wyjaśnia uwarunkowania korozji. 	Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku – Ośrodek Kultury Morskiej.

3.3 PRAKTYCZNE ZAJĘCIA ŻEGLARSKIE (JEDNODNIOWE WARSZTATY)

Jednodniowe zajęcia żeglarskie stanowią uzupełnienie zajęć pozalekcyjnych prowadzonych metodą projektu edukacyjnego, są okazją do wykorzystania w praktyce nabytych wiadomości i umiejętności oraz sprzyjają dalszemu kształceniu kompetencji kluczowych. Dzień spędzony na łódce ma ukazać praktyczne aspekty wykorzystania omawianych zagadnień w żeglarskim, ma dać również możliwość poszerzenia wiedzy oraz być pierwszym krokiem w zdobywaniu praktyki żeglarskiej. Przygotowywane programy zajęć powinny mieć charakter wariantowy i być na bieżąco dopasowywane zarówno do aktualnych warunków pogodowych, jak i do specyfiki każdej grupy uczniów. Jednodniowe zajęcia żeglarskie powinny być każdorazowo realizowane na tym samym, najbliższym szkole akwenie, w miejscu przystosowanym do tego typu działań – w ośrodku szkoleniowym, marinie czy klubie. Uczniowie uczestniczący w zajęciach powinni zostać odebrani o umówionej godzinie spod szkoły i przewiezieni autokarem na miejsce zajęć, gdzie nastąpi podział na załogi z uwzględnieniem dokonanego już wcześniej podziału na grupy projektowe. Zajęcia powinny być przeprowadzane przez doświadczonych w pracy z dziećmi i młodzieżą sterników. W miejscach realizowania zajęć należy korzystać z miejscowej kadry, co usprawni przeprowadzanie zajęć, a także przyczyni się do poznania przez uczniów miejsc w najbliższym sąsiedztwie, w których można uprawiać żeglarstwo, oraz pracujących tam instruktorów. Powinno to stanowić zachętę do kontynuowania przygody z żeglarstwem w przyszłości, co jest dalszym krokiem na ścieżce rozwijania kompetencji kluczowych i budowania poczucia tożsamości regionalnej.

Udział w praktycznych zajęciach żeglarskich przyczyni się do kształtowania świadomości morskiej uczniów oraz stworzy możliwość rozwijania umiejętności kluczowych w zakresie: porozumiewania się w języku ojczystym, kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych, umiejętności uczenia się, kompetencji społecznych i obywatelskich oraz inicjatywności i przedsiębiorczości.

Lp.	Tematyka	Treści kształcenia (zapisane językiem efektów)	Metody pracy
1.	Zajęcia teoretyczno-praktyczne przy jachcie: <ul style="list-style-type: none"> ogólne omówienie budowy jachtu, określenie podstawowych zasad bezpieczeństwa, zakładanie pasów ratunkowych, ustalenie zasad zachowania się na jachcie. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę jachtu, wyjaśnia podstawowe zasady bezpieczeństwa na wodzie, zakłada pasy ratunkowe, zachowuje się bezpiecznie na jachcie. 	Pogadanka przy jachcie.
2.	Zajęcia teoretyczno-praktyczne w załogach: <ul style="list-style-type: none"> powtórzenie budowy jachtu, stawianie i opuszczanie żagli, knagowanie, omówienie podstawowych zasad bezpieczeństwa. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wskazuje i nazywa elementy jachtu, knaguje – stosuje podstawowy węzeł żeglarski, stosuje podstawowe zasady bezpieczeństwa na jachcie. 	Praktyczne zajęcia przy jachcie z instruktorem.
3.	Zajęcia praktyczne w załogach na jachcie zacumowanym: <ul style="list-style-type: none"> praca załogi, balastowanie, praca żaglami, bezpieczne poruszanie się po jachcie, praca cumami, trzymanie kursu, podstawowe węzły: ratowniczy i płaski. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> współpracuje z innym członkami załogi, współdziała w grupie, balastuje, stosuje zasady pracy żaglami, bezpiecznie porusza się po jachcie, właściwie pracuje cumami, utrzymuje wytyczony kurs jachtu, wykonuje podstawowe węzły żeglarskie: ratowniczy i płaski. 	Praktyczne zajęcia na jachcie z instruktorem.
4.	Zajęcia praktyczne w załogach na jachcie – wyjście na wodę: <ul style="list-style-type: none"> podstawy teorii żeglowania, trzymanie kursu nadanego, kursy względem wiatru, ostrzenie i odpadanie, zwrot przez sztag, ósemka sztagowa, halsowanie, sztag z biegiem wstecznym, zwrot przez rufę, podstawy meteorologii, czyli skąd się bierze wiatr. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> zna podstawy teorii żeglowania, utrzymuje nadany kurs jachtu, określa kurs względem wiatru, wybiera odpowiedni kurs, wykonuje podstawowe zwroty na wodzie, omawia podstawy meteorologii dotyczące powstawania wiatru. 	Praktyczne zajęcia na jachcie i pływanie z instruktorem.
5.	Zajęcia praktyczne w załogach w marinie: <ul style="list-style-type: none"> sklarowanie jachtu. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> klaruje jacht, rozpoznaje poszczególne elementy jachtu, utrzymuje ład i porządek na jachcie. 	Praktyczne zajęcia na jachcie z instruktorem.

Przeszkolona kadra w ciągu całego dnia zajęć winna być maksymalnie skoncentrowana na połączeniu aspektów żeglarskich z zagadnieniami związanymi z nabywaniem i wykorzystywaniem kompetencji kluczowych oraz na wsparciu uczestników w zdobywaniu wiedzy pomocnej przy realizowaniu przez nich projektów uczniowskich podczas zajęć pozalekcyjnych w szkole.

3.4 EDUKACYJNO-ŻEGLARSKIE PIKNIKI NAUKOWE

Edukacyjno-żeglarskie pikniki naukowe stanowią niezwykle istotny element programu. Atrakcyjna formuła nie tylko sprzyja rozwijaniu zainteresowania uczniów edukacją morską oraz kształceniu kompetencji kluczowych, ale również aktywizuje społeczność lokalną wokół działań związanych z tematyką morską. Pikniki będą miały szeroki zasięg – zaproszenie obejmie uczniów z kilku szkół rejonu, ich nauczycieli, rodziców, przedstawicieli lokalnych władz

i miejscowego świata biznesu. Najważniejsze wydarzenia będą się odbywały na scenie głównej, a poszczególne aktywności będą miały miejsce przy stanowiskach pozwalających na interaktywne spotkania wszystkich uczestników z nauką i wiedzą. Regionalne pikniki żeglarsko-naukowe będą realizowane w formie otwartej dla szkół. Mają uwidocznić to, w jaki sposób teoretyczna wiedza zdobywana na poszczególnych zajęciach w szkole może być wykorzystywana w praktyce w trakcie żeglowania oraz jak żeglowanie przekłada się na rozwój kompetencji kluczowych. Program każdego z pikników będzie tak dopasowany do lokalnych uwarunkowań, aby przyczynić się do umocnienia poczucia tożsamości regionalnej. Zajęcia będą miały również na celu ukazanie i wypromowanie unikalnych warunków lokalnych, wyróżniających poszczególne obszary na tle reszty Pomorza. Bardzo ważnym elementem pikników będzie zwrócenie uwagi uczestników na intensywny rozwój infrastruktury wodnej, która na Pomorzu jest dostępna praktycznie dla każdego. Uczestnicy będą „odkrywać” ich tajemnice, poznawać genezę powstania oraz możliwości wykorzystania. Jak wiadomo, aktywności wodne są zróżnicowane w zależności od uwarunkowań terenowych i infrastruktury – właśnie w trakcie pikników młodzież dostanie odpowiedź, w jaki sposób najlepiej eksplorować lokalne akweny, np. jachtem, kajakiem czy promem.

Na charakter każdego z pikników będzie miało wpływ zaawansowanie prac prowadzonych metodą projektu, dzięki czemu na różnych etapach realizacji zajęć pikniki będą inspirowały do podjęcia poszczególnych tematów, wspomagały zdobywanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do prawidłowej realizacji wybranych zagadnień lub stanowiły okazję do prezentacji zrealizowanych projektów. Dzięki organizacji kilku pikników w roku można zaproponować zróżnicowaną ich tematykę. Na początku roku szkolnego tematem pikniku będzie przede wszystkim promocja tematyki morskiej oraz regionu, a formuła będzie miała na celu zaszczepienie zainteresowania tematyką morską i związanymi z nią aktywnościami. Spotkania zimowe będą ukierunkowane na wskazanie alternatywnych form dla żeglarstwa w okresie jesienno-zimowym, w tym także innych sportów, w których jako napęd wykorzystywany jest wiatr. Wiosna to okres przygotowań do sezonu – nie tylko przegląd sprzętu, ale też fizyczne i mentalne przygotowanie uczestników, dlatego też jest to dobry moment na poruszenie tematyki zdrowego stylu życia i znaczenia dbania o kondycję fizyczną. Piknik letni, przed końcem roku szkolnego, to okazja do zaprezentowania najciekawszych prac zrealizowanych podczas zajęć pozalekcyjnych prowadzonych metodą projektu.

Bardzo ważnym elementem różnicującym poszczególne pikniki oraz mającym wpływ na kreowanie poczucia tożsamości regionalnej jest miejsce i czas, w jakim odbędzie się realizacja przedsięwzięcia. Lokalne uwarunkowania zmieniają się wraz z porami roku, a to niesie za sobą zmiany sposobu wykorzystania poszczególnych zasobów lokalnych. Z tego powodu np. realizacja pikniku w powiecie puckim umożliwi zorganizowanie części zajęć na wodzie i podkreśli atuty akwenu Zatoki Puckiej. Piknik w okolicach Wicka to ukazanie możliwości uprawiania żeglarstwa na otwartym morzu, a piknik organizowany na obszarze Pętli Żuław zwróci uwagę uczestników na nowo powstałe miejsca przystosowane do uprawiania żeglarstwa.

Otwarta formuła pikników umożliwi budowanie zainteresowania projektem, ponieważ liczymy na aktywny udział reprezentantów mediów, władz samorządowych, lokalnych przedsiębiorców i wszystkich osób, którym edukacja morska jest bliska. Stwarza to wyjątkową okazję do zainteresowania działaniami podejmowanymi w ramach projektu różnych podmiotów lokalnego życia społecznego, co skutecznie zwiększa szansę na realizację założonych przedsięwzięć i kontynuację podobnych działań w przyszłości. W trakcie każdego pikniku uczniowie otrzymają przygotowane materiały poświęcone edukacji morskiej, ze szczególnym naciskiem na specyfikę województwa pomorskiego. Piknik będzie wzbogacony o quizy, gry i zabawy edukacyjne dla dzieci, których celem będzie pozyskanie i utrwalenie wiedzy, a także przedstawienie nowych zagadnień. Szczególnie ważny będzie ich dobór pod kątem interaktywności z uczestnikami. W ramach pikniku powinna też mieć miejsce prezentacja lokalnych osiągnięć wodniackich. Nieodzownym elementem pikników będzie spotkanie z autorytetem – człowiekiem, który odniósł sukces w dziedzinie związanej z morzem; może to być żeglarz o wybitnych osiągnięciach, konstruktor statków lub jachtów, kapitan, sportowiec lub inna osoba mająca doświadczenia wzmacniające przekaz pikników oraz całego programu. Elementem szczególnie istotnym dla umacniania świadomości oraz poczucia tożsamości regionalnej będzie taki dobór gościa specjalnego, aby obszar jego działań był jak najbardziej związany z danym regionem. Zaproszeni goście w trakcie krótkiej prezentacji powiedzą o swoim związku z morzem i wodą, opiszą interdyscyplinarność realizowanych zadań oraz wskażą młodzieży, które kompetencje kluczowe zdobywane w ramach zajęć pozalekcyjnych prowadzonych metodą projektu są niezbędne do tego, by móc w przyszłości robić to, co zaproszony gość.

3.5 OBOZY ŻEGLARSKIE

Letnie obozy żeglarskie będą nagrodą dla autorów najlepszych projektów uczniowskich zrealizowanych w ramach pozalekcyjnych zajęć szkolnych prowadzonych metodą projektu. Obozy odbędą się podczas letnich wakacji. Każdy turnus będzie trwał 8 dni, z czego 4 dni to zajęcia stacjonarne, z zakwaterowaniem w ośrodku – marinie – a 4 dni to rejs z zakwaterowaniem na łódkach.

Zakres merytoryczny zajęć żeglarskich realizowanych na obozach sprzyja rozwijaniu zainteresowania uczniów tematyką morską oraz kształtowaniu ich kompetencji. Program obozu stwarza możliwości do rozwijania następujących kompetencji kluczowych uczniów:

a) porozumiewanie się w języku ojczystym (znajomość podstawowego słownictwa specjalistycznego stosowanego w żeglarstwie; umiejętność porozumiewania się w różnych sytuacjach komunikacyjnych; umiejętność formułowania i wyrażania własnych argumentów w przekonujący sposób, odpowiednio do kontekstu; postawa otwartości i szacunku w kontaktach z innymi ludźmi, gotowość do konstruktywnego dialogu);

b) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne (zdolność zastosowania głównych zasad i procesów matematycznych w typowych sytuacjach żeglarskich, umiejętność logicznego i analitycznego myślenia; umiejętność posługiwania się podstawowymi narzędziami i urządzeniami technicznymi wykorzystywanymi w żeglarstwie; zdolność do wykorzystywania prostych danych naukowych do osiągnięcia celu, podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów; umiejętność wyjaśniania podstawowych zjawisk przyrody w kontekście tematyki morskiej; postawa ciekawości wobec świata, chęć szukania przyczyn obserwowanych zjawisk);

c) umiejętność uczenia się (znajomość silnych oraz słabych stron własnych umiejętności; zdolność do zdobywania nowej wiedzy i umiejętności, przetwarzania i przyswajania ich; umiejętność koncentrowania się na zadaniu, zdyscyplinowanie i wytrwałość w realizacji celów długoterminowych; zdolność do czerpania korzyści z różnorodności grupy oraz do dzielenia się nabytą wiedzą i umiejętnościami; nastawienie na rozwiązywanie problemów, umiejętność pokonywania przeszkód, chęć uczenia się; motywacja i wiara we własne możliwości w uczeniu się i osiągnięciu sukcesów);

d) kompetencje społeczne i obywatelskie (świadomość korzystnego wpływu aktywności fizycznej na zdrowie człowieka; umiejętność konstruktywnego porozumiewania się w grupie, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia w duchu wzajemnego szacunku, tolerancji, empatii i asertywności; umiejętność współpracy i osiągania kompromisu; zdolność do radzenia sobie ze stresem i frustracją, wyrażania ich w sposób konstruktywny; obowiązkowość; poczucie własnej tożsamości);

e) inicjatywność i przedsiębiorczość (umiejętność planowania przedsięwzięcia i prowadzenia go dla osiągnięcia zamierzonych celów, zdolność do organizacji pracy indywidualnej oraz współpracy w zespole; aktywność, kreatywność i determinacja w kierunku realizowania założonych celów);

f) świadomość i ekspresja kulturalna (znajomość i szacunek wobec dziedzictwa morskiego regionu; kreatywność, zdolność wyrażania myśli, doświadczenia i emocji poprzez różne środki ekspresji, np. sztuki wizualne).

Lp.	Tematyka	Treści kształcenia (zapisane językiem efektów)	Metody, techniki pracy
Dzień 1.			
1.	Przyjazd kursantów, zakwaterowanie. Przedstawienie kadry, odczytanie regulaminów, zapoznanie z planem dnia i zwyczajami. Podział na załogi i pierwszy apel.	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> zna prawa i obowiązki uczestnika obozu, stosuje się do przedstawionych zasad, realizuje prawa i obowiązki wynikające z przynależności do grupy (załogi). 	Prelekcja i apel (zajęcia w grupach).
2.	Zajęcia wprowadzające: <ul style="list-style-type: none"> podstawy budowy jachtu, stawianie i opuszczanie żagli, knagowanie, podstawowe zasady bezpieczeństwa. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę jachtu, wskazuje jego podstawowe elementy, stosuje podstawowe zasady bezpieczeństwa, knaguje (stosuje jeden z podstawowych węzłów), zachowuje się bezpiecznie na jachcie. 	Pogadanka i pokaz.
3.	Zajęcia teoretyczne: <ul style="list-style-type: none"> budowa jachtu – część pierwsza. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> opisuje szczegółowo budowę jachtu – wskazuje wybrane elementy. 	Pogadanka i pokaz.
4.	Zajęcia praktyczne: <ul style="list-style-type: none"> praca załogi, balastowanie, praca żaglami, bezpieczne poruszanie się po jachcie, praca cumami, trzymanie kursu. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> współpracuje z załogą i stosuje zasady przynależności do załogi, balastuje, stosuje podstawowe zasady pracy żaglami, bezpiecznie dla siebie i innych porusza się po jachcie, stosuje zasady pracy cumami, trzyma właściwy kurs. 	Zajęcia praktyczne na wodzie.
5.	Wieczór: <ul style="list-style-type: none"> integracja uczestników, np. wspólne śpiewanie szant. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> odnajduje się w grupie rówieśników i nawiązuje kontakty, poznaje kulturę żeglarską i żeglarstwo jako styl życia. 	Warsztaty muzyczne, gry i zabawy integracyjne.
Dzień 2.			
6.	Zajęcia praktyczne: <ul style="list-style-type: none"> kursy względem wiatru, ostrzenie i odpadanie. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> ocenia warunki pogodowe i wybiera najwłaściwszy kurs jachtu. 	Zajęcia praktyczne na jachcie na wodzie.
7.	Zajęcia teoretyczne: <ul style="list-style-type: none"> budowa jachtu – część druga, teoria żeglowania – część pierwsza. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> wskazuje wybrane elementy jachtu, wyjaśnia teoretycznie wybrane techniki żeglowania. 	Miniwykład.
8.	Teoria manewrowania: <ul style="list-style-type: none"> zwrot przez sztag. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> objaśnia manewr zwrotu przez sztag (technikę, zastosowanie). 	Miniwykład.
9.	Zajęcia praktyczne: <ul style="list-style-type: none"> zwrot przez sztag. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> przeprowadza manewr zwrotu przez sztag. 	Zajęcia praktyczne na wodzie.

10.	Wieczór: • zajęcia artystyczne, np. żeglarstwo w sztuce.	Uczeń: • wskazuje inne aspekty żeglarstwa – jego piękno, fotogeniczność itp. • zna prace artystów inspirowanych się żeglarstwem, • rozwija wrażliwość artystyczną, • wyraża swoje emocje związane z żeglarstwem za pomocą środków wyrazu artystycznego.	Miniwykład o sztuce inspirowanej żeglarstwem, w tym o malarstwie marynistycznym; zajęcia plastyczne zachęcające do stworzenia własnego dzieła w różnych technikach plastycznych.
Dzień 3.			
11.	Teoria manewrowania: • ósemka sztagowa, halsowanie, nabieranie wysokości.	Uczeń: • objaśnia przebieg manewrów: ósemka sztagowa, halsowanie, nabieranie wysokości, i wyjaśnia, kiedy się je stosuje.	Miniwykład.
12.	Zajęcia praktyczne: • zwrot przez sztag, • ósemka sztagowa, • halsowanie, • sztag z biegiem wstecznym.	Uczeń: • przeprowadza wymienione obok manewry.	Zajęcia praktyczne na wodzie.
13.	Zajęcia teoretyczne: • teoria żeglowania – część druga, • meteorologia.	Uczeń: • przedstawia wybrane techniki żeglowania, • objaśnia podstawy meteorologii potrzebne podczas żeglowania.	Miniwykład.
14.	Teoria manewrowania: • zwrot przez rufę, • zmiana halsu w fordewindzie bez zmiany kursu, • wykonywanie etapami zwrotu przez rufę.	Uczeń: • opisuje manewry zwrotu przez rufę i zmiany halsu w fordewindzie bez zmiany kursu oraz wyjaśnia, kiedy się je stosuje.	Miniwykład.
15.	Zajęcia praktyczne: • zwrot przez rufę.	Uczeń: • przeprowadza manewr zwrotu przez rufę.	Zajęcia praktyczne na wodzie.
16.	Wieczór: • konkurs wiedzy teoretycznej (z wykładów).	Uczeń: • zna podstawowe zagadnienia z zakresu teorii żeglarstwa.	Konkurs drużynowy – załogi rywalizują o punkty, a zwycięska załoga otrzymuje przywilej zrobienia lub nierobienia czegoś następnego dnia.
Dzień 4.			
17.	Teoria manewrowania: • ósemka rufowa.	Uczeń: • opisuje sposób wykonywania manewru ósemki rufowej i wyjaśnia, kiedy się go stosuje.	Miniwykład.
18.	Zajęcia praktyczne: • ósemka rufowa.	Uczeń: • przeprowadza wymieniony obok manewr.	Zajęcia praktyczne na wodzie.

19.	Zajęcia teoretyczne – przepisy i zasady bezpieczeństwa: <ul style="list-style-type: none"> • zasady poruszania się na jachcie, wskazanie miejsc, gdzie znajdują się środki ratunkowe i omówienie zasad ich wykorzystania, • zasady używania kuchenki gazowej, silnika, urządzeń elektrycznych, • zasady współżycia na małej przestrzeni – waga czystości i porządku. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • stosuje zasady poruszania się na jachcie, • wskazuje, gdzie znajdują się środki ratunkowe i wyjaśnia sposoby ich wykorzystania, • stosuje zasady używania kuchenki gazowej, silnika, urządzeń elektrycznych, • stosuje zasady współżycia na małej powierzchni, • utrzymuje czystość i porządek na jachcie. 	Miniwykład.
20.	Teoria manewrowania: <ul style="list-style-type: none"> • cyrkulacja. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • opisuje manewr cyrkulacji i wyjaśnia jego zastosowanie. 	Miniwykład.
21.	Zajęcia praktyczne: <ul style="list-style-type: none"> • cyrkulacja. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przeprowadza manewr cyrkulacji. 	Zajęcia praktyczne na wodzie.
22.	Popołudnie / Wieczór: <ul style="list-style-type: none"> • wykwaterowanie z pokoi w ośrodku, • zakwaterowanie na jachtach, • omówienie zasad bezpieczeństwa, • dyskusja o różnicach pomiędzy pływaniem na jachtach otwartokadłubowych i zamkniętokadłubowych. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • sprawnie pakuje i rozpakowuje swój bagaż, • wykorzystuje niewielką przestrzeń i współużytkuje ją z innymi członkami załogi, • wykazuje różnicę między jachtem otwartokadłubowym i zamkniętokadłubowym, • rozpoznaje wybrane typy jachtów. 	Zajęcia praktyczne – zakwaterowanie na jachtach.
Dzień 5.			
23.	Teoria manewrowania: <ul style="list-style-type: none"> • podejście i odejście od boi. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • opisuje manewry podejścia i odejścia od boi oraz wyjaśnia, kiedy się je stosuje. 	Miniwykład.
24.	Zajęcia praktyczne: <ul style="list-style-type: none"> • stawanie w linii wiatru, • badanie inercji, • badanie promienia skrętu jachtu, • podejście do boi. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przeprowadza wymienione obok manewry. 	Zajęcia praktyczne na wodzie.
25.	Zajęcia teoretyczne: <ul style="list-style-type: none"> • locja – część pierwsza, • ratownictwo. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia podstawowe pojęcia dotyczące locji, • stosuje zasady udzielania pierwszej pomocy, • zawiadamia służby ratownicze w przypadku niebezpieczeństwa. 	Miniwykład.
26.	Zajęcia praktyczne: <ul style="list-style-type: none"> • podejście do boi. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przeprowadza manewr podejścia do boi. 	Zajęcia praktyczne na wodzie.
27.	Wieczór: <ul style="list-style-type: none"> • wieczór prac bosmańskich – konkurs wiedzy żeglarskiej. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje podstawowe prace bosmańskie, • podsumowuje i wykorzystuje w konkursie zdobytą wiedzę żeglarską. 	Zajęcia praktyczne na jachtach, konkurs wiedzy w formie rywalizacji między załogami – zwycięska załoga zdobywa przywilej na dzień następny.

Dzień 6.			
28.	Teoria manewrowania: • alarm „człowiek za burtą” metodą półwiatrową.	Uczeń: • opisuje postępowanie w przypadku alarmu „człowiek za burtą”.	Miniwykład.
29.	Zajęcia praktyczne: • podejście do człowieka.	Uczeń • przeprowadza manewr podejścia do człowieka.	Zajęcia praktyczne na wodzie.
30.	Zajęcia teoretyczne: • locja - część druga.	Uczeń: • wyjaśnia terminy dotyczące locji, • nawiguje, posługuje się mapą.	Miniwykład.
31.	Teoria manewrowania: • alarm „człowiek za burtą” metodą ósemki sztagowej.	Uczeń: • opisuje postępowanie w przypadku alarmu „człowiek za burtą”.	Miniwykład.
32.	Zajęcia praktyczne: • podejście do człowieka.	Uczeń • przeprowadza manewr podejścia do człowieka.	Zajęcia praktyczne na wodzie.
33.	Wieczór: • impreza tematyczna – np. miejscowe legendy morskie.	Uczeń: • opowiada miejscowe legendy morskie, • przedstawia historię danego miejsca związaną z morzem, • wymienia nazwiska ludzi morza związanych z danym miejscem.	Słuchanie morskich opowieści w niezwyklej i tajemniczej atmosferze wykreowanej przez kadrę, odgrywanie przez kadrę scenek z legend morskich, quiz wiedzy o ludziach morza.
Dzień 7.			
34.	Teoria manewrowania: • podejście i odejście od kei, • najazdy na keję, • planowanie manewru awaryjnego, • praca na desancie i cumach, • omawianie manewru, • wyznaczanie stanowisk manewrowych, • sprawdzanie warunków przy kei.	Uczeń: • objaśnia manewry związane z podejściem i odejściem od kei, wyjaśnia, kiedy się je stosuje.	Miniwykład.
35.	Zajęcia praktyczne: • podejście i odejście od kei.	Uczeń: • przeprowadza wymienione obok manewry.	Zajęcia praktyczne na wodzie.
36.	Teoria manewrowania: • powtórka z zajęć porannych.	Uczeń: • opisuje manewry związane z podejściem i odejściem od kei i wyjaśnia, kiedy się je stosuje.	Miniwykład.
37.	Zajęcia praktyczne: • doskonalenie poznanych manewrów.	Uczeń: • przeprowadza manewry poznane podczas zajęć na obozie.	Zajęcia praktyczne na wodzie.

38.	<p>Wieczór:</p> <ul style="list-style-type: none"> • quiz z wiedzy żeglarskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystuje zdobytą wiedzę żeglarską w konkursie. 	<p>Spotkanie w formie wieczornego ogniska, quiz dla uczestników indywidualnych i część konkursowa dla załóg.</p>
Dzień 8.			
39.	<p>Powrót do bazy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pływanie pod nadzorem, • doskonalenie manewrów, • apel pożegnalny, • pakowanie, porządki, zdanie sprzętu żeglarskiego, • wyjazd. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje się umiejętnościami żeglarskimi przewidzianymi w programie obozu, • wierzy we własne możliwości, • nawiązuje kontakty i przyjaźnie, • rozpoznaje sprzęt żeglarski, utrzymuje go w ładzie i porządku. 	<p>Zajęcia praktyczne na wodzie i w marinie, spotkanie podsumowujące obóz w formie apelu pożegnalnego, rozdanie dyplomów wszystkim uczestnikom oraz nagród uczniom wyróżniającym się.</p>

4. PRZYGOTOWANIE DYDAKTYCZNE NAUCZYCIELI

Uzupełnieniem niniejszego programu jest szkolenie nauczycieli (szczegółowy opis w **załączniku nr 5**). Jego celem jest przygotowanie kadry nauczycielskiej w zakresie wiedzy i umiejętności pomocnych przy realizacji programu ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów poprzez regionalną edukację morską. Program kursu doskonalącego dla nauczycieli obejmuje zagadnienia metodyczne dotyczące pracy metodą projektu oraz wykorzystania doświadczeń w procesie nauczania-uczenia się, a także treści z zakresu podstawowej wiedzy i umiejętności żeglarskich. Warsztatowa formuła szkolenia kładzie nacisk na aktywizację i samodzielność uczestników oraz zakłada rozwijanie umiejętności pracy zespołowej.

5. EWALUACJA

Ewaluacja poszczególnych elementów składowych oraz całości programu edukacji morskiej stanowi nieodzowny element pozwalający uzyskać informację zwrotną o stopniu realizacji celów programu, w tym stopniu rozwoju kompetencji kluczowych u uczniów. Gromadzenie danych, ich analiza, a następnie formułowanie wniosków pozwoli na stałe podnoszenie jakości realizowanych działań oraz dostarczy informacji pomocnych przy planowaniu i realizacji kolejnych przedsięwzięć.

Ewaluacji programu należy dokonać tuż po zakończeniu jego realizacji, tak aby można było ocenić zarówno rezultaty końcowe, jak i przebieg samego procesu. Ewaluacji podlega stopień realizacji założonych celów, ale również inne, często nieplanowane skutki prowadzonych działań.

Celem ewaluacji jest:⁶

- ocena tego, co zostało osiągnięte,
- wyjaśnienie, jak do tego doszło,
- sformułowanie wniosków pomocnych przy planowaniu kolejnych projektów.

Planując i prowadząc proces ewaluacji projektu edukacyjnego, należy odpowiedzieć na następujące pytania:

- Co należy ocenić i według jakich kryteriów?
- Kogo i o co można spytać? Jakie są źródła informacji?
- Co oznaczają posiadane przez nas informacje? Jak je interpretować? Co z nich wynika?
- Jakie wnioski można wyciągnąć z posiadanych informacji?
- Czy należy coś zmienić w kolejnych projektach? Jeżeli tak, to na czym powinny polegać zmiany?

Warto poddać ewaluacji różne aspekty przedsięwzięcia, ważne dla uczestników projektu – poniżej zaproponowano odniesienie się do czterech zagadnień:

- Cele: Co zostało osiągnięte dzięki projektowi? Czego nie udało się uzyskać, gdyby nie projekt?
- Plan: Czy trzymaliśmy się planu? Czy był realistyczny? Jakie zmiany zostały dokonane?
- Zespół: Czy wszyscy uczestnicy byli zaangażowani? Kim byli nasi sojusznicy, kto nam pomagał?
- Motywacja: Jakie były moje oczekiwania? Czy się spełniły? Co zyskałem? Czy zrobiłbym to jeszcze raz?

W celu dokonania oceny programu edukacji morskiej proponuje się zastosowanie dwóch rodzajów ewaluacji:

- ewaluacji kształtującej (bieżącej) – prowadzonej w trakcie trwania projektu; jej wyniki stanowiąc będą informację zwrotną dotyczącą prawidłowego przebiegu projektu, która może posłużyć do wprowadzania na bieżąco zmian w projekcie;
- ewaluacji zbiorczej (końcowej) – dokonywanej na zakończenie realizacji projektu; dostarcza ona informacji, które należy uwzględnić, planując kolejne podobne projekty edukacyjne.

Ewaluacja poszczególnych zajęć realizowanych w ramach projektu może być prowadzona w formie słownej, dokonywanej na podstawie obserwacji interakcji między poszczególnymi uczestnikami grup zadaniowych, ich działań oraz wypowiedzi. Ewaluację można przeprowadzić także w formie pisemnej, z wykorzystaniem różnorodnych technik i narzędzi, np. przy użyciu „barometru nastroju” (przykładowa karta zamieszczona została w **załączniku nr 6**) lub „tarczy strzelniczej” (przykładową kartę zamieszczono w **załączniku nr 7**). W drugim z zaproponowanych

⁶ <http://www.ekspercioswiciacie.pl/dla-nauczycieli/szkoly-dla-nauczycieli/arsztatpracy/art,63,jak-prawidlowo-przeprowadzic-i-ocenic-projekt-edukacyjny.html>

narzędzi schematyczną tarczę strzelniczą podzielono na okręgi, które wyznaczają stopień zadowolenia respondenta (środek tarczy określa najwyższy stopień zadowolenia); liczba okręgów może być dowolnie modyfikowana. Tarcza podzielona jest na części, a ich liczba odpowiada liczbie elementów lub aspektów zajęć, które chcemy poddać ocenie. Każdy uczestnik, w zależności od stopnia zadowolenia, umieszcza kropkę lub inny kolorowy znacznik w wybranym przez siebie miejscu tarczy.

LITERATURA POMOCNICZA

1. Arends Richard I., *Uczymy się nauczać*, WSiP, Warszawa 1994
2. Baranowski Krzysztof, *Zaczynam żeglować*, Alma-press, 2010
3. Baranowski Krzysztof, *Szkoła pod żaglami*, Fundacja Szkoła pod Żaglami Krzysztofa Baranowskiego, 2009
4. Bennett Alison Muir, *Poradnik jachtostopowicza*, Arkadiusz Wingert, 2009
5. Brzeźnicki Franciszek, *Dydaktyka ogólna w zarysie*, Miscellanea, Koszalin 1994
6. Coles Adlard, Bruce Peter, *Żeglowanie w trudnych warunkach*, Warszawa 2008
7. Czajewski Jacek, *Locja dla żeglarzy*, Alma-press, 2009
8. Czajewski Jacek, *Meteorologia dla żeglarzy*, Alma-press, 2001
9. Czasnojęć Marek, *Żaglowce świata. Sailing ships of the world*, Bosz, 2008
10. Dzierzgowska Irena, *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Wydawnictwo: Fraszka Edukacyjna, Warszawa, 2007
11. Goszczurny Stanisław, *Czy istnieje marynistyka?*, Plus, 1989
12. Heinrich Jörn, *Porty Bałtyku. Polska i Litwa*, Warszawa 2011
13. Karwacki Ryszard, *Morze – region – literatura*, [w:] *Blżej regionu i ucznia*, Gdańsk 1993
14. Koczorowski Eugeniusz, Koziarski Jerzy, Pluta Ryszard, *Ceremoniał morski i etykieta jachtowa*, Alma-press, 2009
15. Kolaszewski Andrzej, Świdwiński Piotr, *Żeglarz i sternik jachtowy*, Warszawa 2007
16. Maciejewski Jacek, *Nauka żeglowania*, Alma-press, 2012
17. Pawson Des, *Węzły bez tajemnic*, Solis, 2011
18. Patalas Norbert, *Świat jachtów jedno- i wielokadłubowych*, Gdynia 2002
19. Potocka Barbara, Nowak Leszek, *Projekty edukacyjne. Poradnik dla nauczycieli*, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2002
20. Praca zbiorowa, *55 szant i pieśni kubryku*, Vesper, 2007
21. Praca zbiorowa, *Żeglowanie*, Pascal, 2008
22. Samp Jerzy, *Z woli morza. Bałtyckie mitopeje*, Gdańsk 1987
23. Sleight Steve, *Żeglarstwo bez tajemnic*, Solis, 2009
24. Topika wód i żeglugi. *Materiały z konferencji naukowej „Topika wód i żeglugi w literaturze...”*, 1991
25. Twardowski Marek, *Fregata Dar Pomorza*, Maszoperia Literacka, 2009
26. Turo Krystyna, wstęp: *Morzami ku Polsce*, [w:] *Morskie drogi Polaków. Relacje podróżopisarskie z lat 1920-1939*, 1996
27. <http://hel.univ.gda.pl>
28. http://ko.poznan.pl/pub/ftp/Nadzor/ewaluacja/Ewaluacja_w_pracy_metoda_projektu.PDF
29. <http://www.balticuniv.uu.se>
30. <http://www.eksperciwoswiacie.pl/dla-nauczycieli/szkoly-dla-nauczycieli/arsztatpracy/art,62,inicjowanie-i-planowanie-projektu-edukacyjnego.html#.T98nKhkJT6Q>
31. <http://www.eksperciwoswiacie.pl/dla-nauczycieli/szkoly-dla-nauczycieli/arsztatpracy/art,63,jak-prawidlowo-przeprowadzic-i-ocenic-projekt-edukacyjny.html>
32. <http://www.naszbaltyk.pl>
33. <http://www.oceanarium.org.pl>
34. <http://www.ore.edu.pl/strona-ore/phocadownload/EFS/projekt%20edukacyjny%20jako%20metoda.pdf>
35. <http://www.portalmorski.pl/>
36. http://zkipig12.strefa.pl/geografia/Baltyckie/morze_baltyckie%20o%20tym%20warto%20wiedziec.pdf

ZAŁĄCZNIK NR 1

JAK PRAWIDŁOWO PRZEPROWADZIĆ I OCENIĆ PROJEKT EDUKACYJNY?⁷

Projekt edukacyjny to jedna z metod nauczania. Jest ona oparta na samodzielnej pracy uczniów, starannym ustaleniu celu, określeniu ram czasowych, zaplanowaniu i zrealizowaniu konkretnych zadań.

Cechy charakterystyczne projektów edukacyjnych:

- **Projekty mają cel.** Wiemy, co i w jakim celu chcemy osiągnąć.
- **Projekty są realistyczne.** Muszą uwzględniać możliwość osiągnięcia celu.
- **Projekty są ograniczone w czasie i w przestrzeni.** Odbývają się w określonym miejscu i kończą, gdy upływa ustalony termin.
- **Projekty są złożone.** Wymagają wielu działań.
- **Projekty są wspólne.** Realizowane są przez zespoły, ale pod kierunkiem, opieką i przy pomocy wielu innych uczestników.
- **Projekty są unikatowe.** Każdy z nich powstaje z nowych pomysłów. Są innowacyjne i twórcze.
- **Projekty są przygodą.** Wiążą się z pewną dozą niepewności i ryzyka.
- **Projekty poddają się ocenie.** Ich efekty można zmierzyć i ocenić.
- **Projekty składają się z faz.** Mają wyraźny początek, przebieg i zakończenie.

Projekt edukacyjny jako metoda nauczania odwołuje się do czynnego uczenia się dzieci. Jego zalety to swoboda inicjowania, odkrywania i rozwijania zainteresowań. Uczeń bierze odpowiedzialność za własną pracę, sam kieruje sobą, określa swoje cele i ocenia osiągnięcia. Uczeń motywowany własnymi postępami przejawia większą skłonność do rozwiązywania problemów i pogłębiania wiedzy.

Etapy projektu edukacyjnego:

- zainicjowanie (rozpoczęcie),
- planowanie,
- realizowanie,
- zamykanie (zakończenie).

Najpierw zadaj sobie serię pytań dotyczących wyboru tematu projektu edukacyjnego:

- Czego ma dotyczyć projekt edukacyjny?
- Jakie są potrzeby uczniów, szkoły, środowiska?
- Jakie są potrzeby wynikające z realizowanego programu, z podstawy programowej, z wymagań egzaminacyjnych?
- Jak szczegółowy ma być temat projektu edukacyjnego?
- Jaki ma być udział uczniów w tworzeniu, wymyślaniu i przyjmowaniu tematu?

⁷ <http://www.ekspercioswiacie.pl/dla-nauczycieli/szkoly-dla-nauczycieli/arsztatpracy/art,62,inicjowanie-i-planowanie-projektu-edukacyjnego.html#.T98nKhdJT6Q>

Następnie ustal wiedzę, umiejętności i postawy, jakie ma rozwijać projekt edukacyjny:

- Jakie przedmioty nauczania / dyscypliny obejmie projekt edukacyjny?
- Jaką wiedzę zdobędą uczniowie?
- Jakie umiejętności i jakie nawyki rozwiną?
- Jakie postawy będą prezentowali uczniowie?

Potem zajmij się sprawami organizacyjnymi:

- Kto będzie realizował projekt edukacyjny?
- Jakie zasoby są niezbędne do realizacji projektu?
- Kto będzie opiekunem / liderem projektu?
- Jakich ekspertów potrzebuje program?
- Jakie będą kontakty z rodzicami podczas trwania projektu edukacyjnego?

Masz jeszcze jakieś pytania? Zapisz je i znajdź odpowiedzi, zanim przejdiesz do kolejnego etapu.

Jak zaplanować projekt edukacyjny?

Pierwszym elementem planowania jest **ustalenie celu i określenie terminu jego osiągnięcia**. Cel lub misja projektu edukacyjnego to precyzyjne stwierdzenie, po co realizujemy projekt. Na przykład: „Wybrać odpowiednią działkę nad morzem i do czerwca 2012 roku wybudować na niej drewniany dom o powierzchni 100 m²”. Cele pośrednie odpowiadają na pytanie „Co musimy zrobić?”. Przykładowo: „Obejrzeć i wybrać działkę nad morzem w ciągu najbliższych dwóch miesięcy...”.

Projekty powinny się kończyć wyraźnie widocznym efektem. Może to być wystawa, prezentacja osiągnięć, przedstawienie teatralne, publiczna debata i in. Oczywiście **trzeba takie działania zapisać w postaci celu**.

Cel i czas jego osiągnięcia – to kluczowe elementy projektu. Dobrze określony cel projektu edukacyjnego musi być:

- konkretny, aby wszyscy wiedzieli, co chcą osiągnąć,
- łatwo poddający się ocenie – jeśli celem było dotarcie do 500 osób, łatwo możemy ocenić, czy zostało to osiągnięte,
- osadzony w czasie, krótkim, średnim lub długim; czas musi być zapisany konkretnie, co do dnia,
- realistyczny, możliwy do osiągnięcia w konkretnym działaniu.

Plan / harmonogram projektu edukacyjnego to wykaz kolejnych zadań, wraz z terminami ich wykonania i osobami odpowiedzialnymi. Poziom szczegółowości może być bardzo różny, to zależy od autora. Plan może być też różnie zapisany:

- w postaci listy punktów, np. 1. Powołanie zespołu, 1.1. Zorganizowanie spotkania uczniów...
- w formie listy zadań wpisanych w terminarz, np. piątek: godzina 9.15, spotkanie zespołu...
- w formie graficznej.

Niezależnie od formy zapisu planu warto w nim uwzględnić „kamienie milowe”, czyli znaczące zdarzenia lub krytyczne punkty (terminy) projektu. Plan realizacji projektu edukacyjnego musi być konkretny. Każdy uczeń musi wiedzieć, co ma robić, podobnie jak każdy nauczyciel współpracujący przy realizacji projektu.

REALIZACJA PROJEKTU EDUKACYJNEGO

To etap konkretnych działań. **Młodzi ludzie stanowią najważniejsze „zasoby” projektu edukacyjnego**, dlatego:

- muszą być postrzegani jako rzeczywisci partnerzy, a nie jedynie wykonawcy czyichś idei,
- ich opinie muszą być brane pod uwagę na każdym etapie projektu,
- ich doświadczenia są przyjmowane i cenione,
- projekt jest prowadzony przez młodych ludzi, nawet wtedy, gdy nauczyciele są opiekunami,
- projekt jest przygotowany dla uczniów i z uczniami; ich rola w realizacji projektu edukacyjnego jest najważniejsza.

Realizacja projektu edukacyjnego zaczyna się od spotkania inauguracyjnego. Jego celem jest:

- integrowanie uczestników, stworzenie z nich zgranego zespołu,
- podniesienie poziomu entuzjazmu,
- sporządzenie listy osób i sposobów kontaktowania się z nimi.

Pierwsze spotkanie realizatorów projektu edukacyjnego można poświęcić tworzeniu logo, napisaniu misji lub wymyśleniu sloganu projektu. To uruchomi twórcze myślenie, rozbawi, podniesie poziom motywacji uczestników. A rezultat można będzie wykorzystać.

Realizacja projektu wymaga stałego monitorowania. Śledź terminy zadań, sprawdzaj, czy zasoby wydatkowane są równomiernie. Kontroluj „kamienie milowe”.

Podczas realizacji projektów edukacyjnych stosuj poniższe zasady:

- Kontrolowanie odbywa się podczas całego procesu zarządzania projektem edukacyjnym, gdy jeszcze możliwa jest innowacja i wprowadzanie zmian. Punkty kontrolne powinny być umieszczone w planie projektu (terminy kontroli).
- Można powołać specjalną grupę kontrolną. Można też zwrócić się do zewnętrznych ekspertów, którzy w bardziej obiektywny sposób sprawdzą stopień realizacji projektu.
- Po każdej kontroli warto sporządzić spis rezultatów.
- Pamiętaj, że przeszkody w realizacji projektu są czymś normalnym.
- Motywuj i doceniaj nawet drobne sukcesy.
- Dbaj o relacje międzyludzkie. One też stanowią istotny rezultat projektu.

ZAKOŃCZENIE PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Zakończenie projektu ma dwa znaczenia: jedno wiąże się z formalnym zamknięciem wszystkich działań, drugie – z prezentacją uzyskanych efektów.

Formalne zamknięcie projektu edukacyjnego wymaga:

- zebrania dokumentacji projektu, w tym sporządzenia sprawozdania z realizacji projektu,
- podziękowania partnerom, sponsorom i uczestnikom.

Tym, co stanowi szczególny walor projektu, jest kulminacja, czyli specjalnie zaplanowane zakończenie działań. **Dobry finisz zakłada nie tylko podsumowanie projektu, lecz także zaprezentowanie rezultatów wszystkim zainteresowanym.** W szkole będą nimi koledzy, nauczyciele, rodzice, dziennikarze i władze oświatowe.

Przykładowe formy prezentacji efektów projektu edukacyjnego:

- wystawa prac wykonanych przez dzieci w ramach projektu,
- wystawa obiektów zgromadzonych w czasie prac badawczych,
- plakat,
- album,
- przedstawienie teatralne,
- koncert,
- prezentacja multimedialna,
- wystawa zdjęć,
- debata,
- pokaz filmu,
- podcast,
- blog.

Prócz zaprezentowania rezultatów, zakończenie udanego projektu musi mieć formę święta i ważnej uroczystości dla wszystkich uczestników. Bankiet – znakomicie! Pizza dla wszystkich – świetnie! Drobne nagrody – jak najbardziej! Reguła jest prosta: im dłuższy projekt, tym większe święto.

EWALUACJA PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Praktycznie ewaluacji dokonujemy tuż po zakończeniu projektu, aby można było ocenić i rezultaty, i sam proces.

Celem ewaluacji jest:

- ocena tego, co zostało osiągnięte,
- wyjaśnienie, jak do tego doszło,
- lepsze planowanie kolejnych projektów.

Prowadzimy ewaluację, ponieważ:

- traktujemy projekt jako okazję, żeby się czegoś nauczyć i rozwijać nasze umiejętności,
- musimy wiedzieć, co uzyskaliśmy w wyniku naszych starań,
- chcemy wzmocnić i potwierdzić nasze doświadczenia,
- sprawdzamy własną efektywność,
- oceniamy, czy możemy być lepsi,
- angażujemy młodych ludzi w proces ciągłego rozwoju.

Najważniejsze są rezultaty. Nie tylko to, co zostało bezpośrednio i pośrednio osiągnięte. Trzeba ocenić wszystkie skutki, także te nieplanowane. Ewaluacja musi również oceniać stopień realizacji celów.

Ewaluacja to proces, który musi być właściwie zaplanowany. **Prawidłowo prowadzona ewaluacja projektu edukacyjnego powinna odpowiadać na pytania:**

- Co będzie oceniane, według jakich kryteriów?
- Kogo i o co można spytać? Jakie są źródła informacji?
- Co oznaczają posiadane przez nas informacje? Jak je interpretować? Co z nich wynika?
- Jakie wnioski można wyciągnąć z posiadanych informacji?
- Czy coś zmieniamy w kolejnych projektach?

Najlepiej, jeśli ewaluacji dokonują sami uczestnicy. Oni przecież są najbardziej zainteresowani wynikami. Tak rozumiana samoocena obejmuje cztery zagadnienia:

- Cele: Co zostało osiągnięte dzięki projektowi? Czego nie udało się uzyskać, gdyby nie projekt?
- Plan: Czy trzymaliśmy się planu? Czy był realistyczny? Jakie zmiany zostały dokonane?
- Zespół: Czy wszyscy uczestnicy byli zaangażowani? Kim byli nasi sojusznicy, kto nam pomagał?
- Motywacja: Jakie były moje oczekiwania? Czy się spełniły? Co zyskałem? Czy zrobiłbym to jeszcze raz?

Bibliografia:

1. Irena Dzierzgowska, *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2007.
2. <http://www.eksperciwoswiacie.pl/dla-nauczycieli/szkoly-dla-nauczycieli/arsztatpracy/art,62,inicjowanie-i-planowanie-projektu-edukacyjnego.html#.T98nKhdJT6Q>

ZAŁĄCZNIK NR 2

HARMONOGRAM PRACY ZESPOŁU						
Temat projektu:						
Skład grupy:						
Lp.	Zadanie	Imię i nazwisko ucznia odpowiedzialnego za wykonanie zadania	Materiały potrzebne do realizacji zadania	Termin realizacji	Sojusznicy	Uwagi o realizacji i ocena
Planowany sposób prezentacji projektu:						

ZAŁĄCZNIK NR 3

KARTA OCENY WSPÓŁPRACY	
Imię:	
Co nam się udało?	
Co nam się nie udało?	
Dlaczego nie wszystko się udało?	
Co można poprawić we współpracy grupy?	
Co zrobilibyśmy następnym razem inaczej?	

ZAŁĄCZNIK NR 4

KARTA OCENY PREZENTACJI EFEKTÓW PROJEKTU			
Lp.	Kryteria oceny prezentacji	Liczba punktów możliwych do zdobycia	Liczba zdobytych punktów
1.	Logiczna konstrukcja wystąpienia (wstęp, rozwinięcie, zakończenie).	0 – 5	
2.	Przystępność przekazu, trafny dobór formy prezentacji.	0 – 5	
3.	Poprawność językowa. Posługiwanie się językiem przedmiotowym.	0 – 5	
4.	Staranność prezentacji, estetyka wykonanych materiałów (plakatów, broszur itp.).	0 – 5	
5.	Wyczerpujące i przekonujące uzasadnienie dokonanych wyborów.	0 – 5	
6.	Wielostronne ujęcie tematu, różnorodność dokonanych analiz i / lub wykorzystanych źródeł.	0 – 5	
7.	Oryginalność i atrakcyjność prezentacji.	0 – 5	
8.	Zaangażowanie wszystkich członków grupy.	0 – 5	
Suma punktów:		40	

ZAŁĄCZNIK NR 5

PRZYGOTOWANIE DYDAKTYCZNE NAUCZYCIELI

Temat projektu:

Przygotowanie nauczycieli szkół podstawowych województwa pomorskiego do realizacji zadań szkolnego opiekuna grup projektowych.

Cel projektu:

Celem niniejszego projektu jest przygotowanie kadry pedagogicznej pomorskich szkół podstawowych do realizacji programów ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów poprzez regionalną edukację morską. Nauczyciele uczestniczący w 30-godzinny kursie doskonalącym pozyskają wiadomości oraz rozwiją umiejętności niezbędne do efektywnej realizacji zadań szkolnego opiekuna grup projektowych. Szkolenia zapoczątkują tworzenie sieci współpracy nauczycieli zajmujących się tematyką morską w regionie.

Organizacja kursu:

Szkoleniami objętych zostanie ok. 200 nauczycieli ze szkół podstawowych województwa pomorskiego. Utworzonych zostanie maksymalnie 8 grup szkoleniowych w różnych lokalizacjach województwa pomorskiego. Liczba uczestników kursu w każdej grupie wyniesie ok. 25 osób. 30-godzinny kurs doskonalący obejmuje 24 godziny stacjonarnych zajęć dydaktycznych (warsztatów) realizowanych w czterech 6-godzinnych blokach oraz 6 godzin pracy własnej uczestników, polegającej na realizacji grupowego miniprojektu dot. tematyki morskiej (wybór jednego z trzech zaproponowanych tematów) pomiędzy 1. a 4. zajęciami stacjonarnymi.

Kadra prowadząca szkolenie:

- nauczyciele konsultanci Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku lub trenerzy współpracujący z tą placówką – osoby posiadające kwalifikacje / ukończone formy doskonalenia w zakresie przewidzianym programem kursu oraz doświadczone w prowadzeniu szkoleń dla nauczycieli z ww. zakresu (I, III i IV blok zajęć),
- trenerzy Fundacji Navigare Mateusza Kusznierewicza – osoby posiadające przygotowanie merytoryczne w zakresie przewidzianym programem kursu oraz praktykę żeglarską i doświadczenie w prowadzeniu szkoleń o tematyce morskiej (II blok zajęć).

Warunki uzyskania zaświadczenia o ukończeniu szkolenia:

Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia uzyskuje uczestnik, który był obecny na minimum 80% zajęć, aktywnie uczestniczył w pracy warsztatowej podczas zajęć, a także wziął udział w realizacji grupowego miniprojektu w ramach pracy własnej.

PROGRAM SZKOLENIA (ZAJĘCIA STACJONARNE)

Nazwa bloku zajęć	Liczba godzin	Cele kształcenia	Treści kształcenia	Metody i techniki pracy	Formy organizacyjne pracy
Projekt edukacyjny w pigułce	6 x 45 min.	<p>Uczestnik szkolenia po zakończeniu zajęć:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia plan i cele szkolenia, a także prowadzącego oraz innych uczestników kursu, 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawienie planu i celów szkolenia, • prezentacja prowadzącego i uczestników, • integracja grupy, 	Metody aktywizujące (rozmowa, rundka, kwiatek grupy, burza mózgów, łańcuch skojażeń, mapa mentalna, odgrywanie ról, technika 635, drzewko decyzyjne i in.).	Metody aktywizujące (rozmowa, rundka, kwiatek grupy, burza mózgów, łańcuch skojażeń, mapa mentalna, odgrywanie ról, technika 635, drzewko decyzyjne i in.).
		<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest uczniowski projekt edukacyjny, • stosuje zasady pracy metodą projektu (podstawowe założenia, etapy pracy, zadania uczniów i nauczyciela, zasady oceniania), 	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe informacje o uczniowskim projekcie edukacyjnym i metodzie projektu, • etapy pracy w projekcie, • zadania uczniów i nauczyciela w metodzie projektu, • ocenianie uczniowskich projektów edukacyjnych (kryteria, formy), 		
		<ul style="list-style-type: none"> • formułuje zadanie przeznaczone do wykonania w ramach pracy własnej, • rozpoczyna realizację miniprojektu. 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie zadania do pracy własnej dla uczestników kursu (wykonanie miniprojektu w 4- lub 5-osobowej grupie, zaprezentowanie jego efektów oraz dokonanie oceny przebiegu procesu realizacji podczas ostatniego bloku zajęć szkolenia. Proponowana tematyka (do wyboru): 1. Jak zainteresować społeczność naszej szkoły tematyką morską? 2. Jakie osoby/ instytucje/organizacje/ miejsca mogą być pomocne przy realizacji edukacji morskiej w naszej szkole? 3. Jakie środki dydaktyczne warto wykorzystać, aby atrakcyjnie i efektywnie realizować edukację morską w naszej szkole?) • ustalenie kwestii organizacyjnych związanych z realizacją miniprojektów. 		

Co każdy wilk morski wiedzieć powinien	6 x 45 min.	<p>Uczestnik szkolenia po zakończeniu zajęć:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego, • stosuje zasady bhp na jachcie, • opisuje budowę jachtu, • rozpoznaje żagle, • prezentuje podstawowe węzły żeglarskie, • przewiduje skutki zmian pogody, • korzysta z przyrządów pomiarowych, • wie, jak aktywnie uczestniczyć w pracach załogi. 	<ul style="list-style-type: none"> • środowiska Morza Bałtyckiego, • budowa jachtu, metody i jednostki pomiarowe, wyznaczanie i trzymanie kursu, podstawy meteorologii, • korzystanie z przyrządów pomiarowych i urządzeń elektronicznych dostępnych na jachcie, • praca załogi. 	Metody aktywizujące (pogadanka heurystyczna, dyskusja, burza mózgów, łańcuch skojarzeń i in.); metody praktyczne (pokaz, eksperyment, symulacja i in.).	Praca zespołowa, w grupach, w parach, indywidualna.
Uczenie przez doświadczenie	6 x 45 min.	<p>Uczestnik szkolenia po zakończeniu zajęć:</p> <ul style="list-style-type: none"> • obserwuje i rozróżnia stany skupienia wody, bada doświadczalnie zjawiska: parowania, skraplania, topnienia i zamarzania (krzepnięcia) wody, • opisuje na podstawie obserwacji i doświadczenia właściwości chemiczne wody morskiej, • przeprowadza eksperymenty z rozchodzeniem się dźwięku w różnych środowiskach (wodzie, powietrzu), • opisuje właściwości fizyczne wody morskiej, • wyjaśnia uwarunkowania ruchów wody, • przedstawia zjawisko echa akustycznego, • dokonuje pomiaru siły wyporu za pomocą siłomierza (dla ciała wykonanego z jednorodnej substancji o gęstości większej od gęstości wody), • obserwuje i wymienia nazwy zjawisk atmosferycznych zachodzących w Polsce, • wyjaśnia, dlaczego wieje wiatr, • obserwuje pogodę i przedstawia jej prognozę, 	<ul style="list-style-type: none"> • projektowanie doświadczeń i eksperymentów, • opisywanie właściwości wody i powietrza, • charakteryzowanie składników pogody, • orientacja w terenie i na morzu. 	Metody praktyczne (doświadczenia, eksperymenty, obserwacje, technika stolików zadaniowych); metody programowe (modele, pokazy znajdujące się w zasobach Internetu, np. http://www.youtube.com/watch?v=-0FW-dOZGmPk&feature=related); metody aktywizujące (techniki: „zwróć się do sąsiada”, „myślące kapelusze”, „dywanik pomysłów” i in.).	Praca zespołowa, w grupach, w parach, indywidualna.

		<ul style="list-style-type: none"> wyznacza kierunki na widnokręgu za pomocą kompasu, gnomonu, orientuje plan, mapę w terenie, posługuje się legendą mapy, dokonuje pomiarów na mapie. 			
Nasze miniprojekty	6 x 45 min.	<p>Uczestnik szkolenia po zakończeniu zajęć:</p> <ul style="list-style-type: none"> prezentuje efekty pracy swojej grupy (miniprojekt zainicjowany podczas pierwszego bloku zajęć), omawia proces realizacji miniprojektu, dokonując analizy sukcesów i trudności na poszczególnych etapach pracy oraz korzyści płynących z realizacji zadania, dokonuje samooceny realizacji miniprojektu, formułuje ocenę koleżeńską miniprojektów przygotowanych przez inne grupy, 	<ul style="list-style-type: none"> prezentacja efektów pracy poszczególnych grup, omówienie doświadczeń dot. procesu realizacji miniprojektów, ocena miniprojektów (samoocena, ocena koleżeńską), 	Metody aktywizujące (piramida priorytetów, metaplan, dyskusja, mapa nieba, inne – zaproponowane przez uczestników); wypełnienie arkusza ewaluacji. Praca zespołowa, w grupach, w parach, indywidualna.	Praca zespołowa, w grupach, w parach, indywidualna.
		<ul style="list-style-type: none"> proponuje formy dalszej współpracy szkolnych opiekunów grup projektowych, wyraża swoją opinię na temat propozycji innych uczestników kursu, 	<ul style="list-style-type: none"> sformułowanie propozycji dotyczących dalszej współpracy nauczycieli zajmujących się tematyką morską, 		
		<ul style="list-style-type: none"> formułuje refleksje na temat szkolenia, wymienia opinie z innymi uczestnikami, dokonuje indywidualnej ewaluacji kursu. 	<ul style="list-style-type: none"> przypomnienie najistotniejszych zagadnień poruszonych w trakcie szkolenia, wymiana opinii dotyczących kursu, indywidualna ewaluacja szkolenia. 		

ZAŁĄCZNIK NR 6

KARTA EWALUACJI – „BAROMETR NASTROJU”

Jak minęły zajęcia?

**Jestem bardzo
zadowolony**

**Nie umiem
określić**

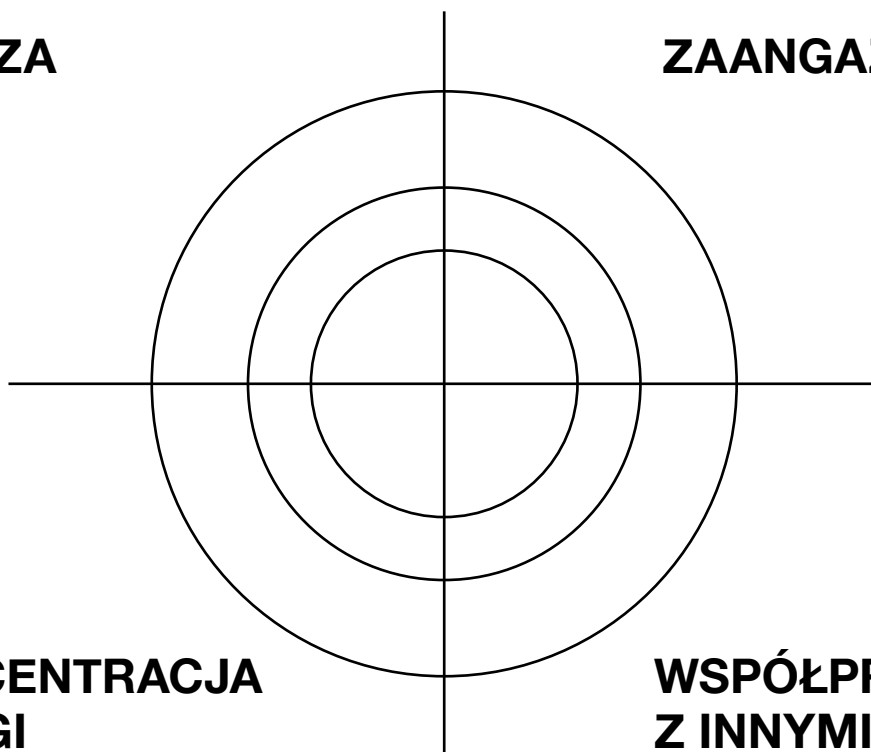
**Jestem
niezadowolony**

ZAŁĄCZNIK NR 7

KARTA EWALUACJI – „TARCZA STRZELNICZA”

WIEDZA

ZAANGAŻOWANIE

**KONCENTRACJA
UWAGI**

**WSPÓŁPRACA
Z INNYMI**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Pomorskie w Unii
URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO
www.pomorskiewunii.pl

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

